

ΟΨΕΙΣ ΠΟΛΥΧΡΩΜΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ - ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

ΟΨΕΙΣ ΠΟΛΥΧΡΩΜΙΑΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΚΥΨΕΛΗ

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣΟΥΛΑ
ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗ ΕΛΕΝΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ ΙΛΝΤΑ
ΠΑΠΑΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΕΛΙΖΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Περιεχόμενα

Κοινή Θεώρηση

Εργασία 01 Κοινωνικοί – χωρικοί μετασχηματισμοί
Εντοπίζοντας την πολυχρωμία στην πολυμορφία...
Δημητρακοπούλου Χρυσούλα

Εργασία 02 Καλειδοσκοπικές ερμηνείες κοινωνικής γεωγραφίας
Οικονομίδα Ιλντα – Έφη

Εργασία 03 Πολυχρωμία και δημόσιος χώρος ως πεδίο συγκρούσεων
Παπαμητροπούλου Μαργαρίτα

Εργασία 04 Η πολυχρωμία ως «πεδίο» διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης
Σκλαβενίτη Ελένη

Συμπεράσματα

Παράρτημα σχετικού υλικού

Σχετική βιβλιογραφία

Κοινή Θεώρηση

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η κατοίκηση στην περιοχή της Κυψέλης, υπό το πρίσμα της «πολυχρωμίας», ως ιδιαίτερου χαρακτηριστικού του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος. Η εργασία συντίθεται από τέσσερις επιμέρους προσεγγίσεις, όπου η πολυχρωμία της κοινωνικής σύνθεσης ή και της έκφρασής της στο χώρο, ερμηνεύεται διαφορετικά ανάλογα με το εκάστοτε πεδίο εξειδίκευσης.

Η κοινή τοποθέτηση των επιμέρους προσεγγίσεων συνοψίζεται στις εξής θεωρήσεις:

- _ ο χώρος, μέσα στο χρόνο, με κοινή αναφορά τον άνθρωπο
- _ η «πολυχρωμία» ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος
- _ ο σχεδιασμός «από τα κάτω» με στόχο την καλύτερης ποιότητας κατοίκηση

Έτσι, με κύρια αναφορά τον άνθρωπο, ως κάτοικο, επιδιώκεται η χαρτογράφηση διαφορετικών πτυχών του ίδιου ζητήματος, με το όραμα της ενίσχυσης, κατά το δυνατόν, της κοινωνικής συνοχής, μέσω της ανάδειξης των διαφοροποιήσεων που συνεπάγεται η πολυχρωμία. Εντοπίζοντας εκφράσεις, συγκρουσιακές ή συμπληρωματικές, ατομικές ή συλλογικές, και προσδιορίζοντας τις αντίστοιχες αλληλεπιδράσεις, όπου υφίστανται, η συνολική διερεύνηση αποσκοπεί στον προσδιορισμό του τρόπου με τον οποίο ο χώρος «κατοικείται», [άρα γίνεται τόπος], μέσα από την ερμηνεία και ανασύνθεση των δεδομένων της σύγχρονης πραγματικότητας.

Η **Κυψέλη** είναι συνοικία της Αθήνας στο 6ο δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Αθηναίων, με πληθυσμό περίπου 147.500 κατοίκους. Βρίσκεται βόρεια του κέντρου της πρωτεύουσας, ανατολικά της οδού Πατησίων και βόρεια του Πεδίου του Άρεως και οριοθετείται:

- δυτικά από την οδό Πατησίων,
- νότια από την οδό Ευελπίδων,
- ανατολικά από τα Τουρκοβούνια,
- βορειοανατολικά από το Δήμο Γαλατσίου και
- βόρεια από το λόφο Ελικώνος.

Η επιλογή της περιοχής μελέτης βασίστηκε στα εξής:

- Η πολυχρωμία, υπό την έννοια της ποικιλομορφίας της κοινωνικής σύνθεσης, ως κεντρικό στοιχείο της διερεύνησης, αποτελεί κατεξοχήν χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνικής φυσιογνωμίας της περιοχής, που γίνεται άμεσα αντιληπτό σε επίπεδο καθημερινής ζωής.
- Η αίσθηση της γειτονιάς, διατηρείται σε σημαντικό βαθμό ακόμα στην περιοχή, και επιτρέπει τη διερεύνηση με αφετηρία τη μικρότερη κλίμακα κοινωνικής αναφοράς, που εστιάζει στον κάτοικο και τις διαπροσωπικές σχέσεις.
- Η εγγύτητα της Κυψέλης στο κέντρο των Αθηνών, το οποίο διαχρονικά αποτελεί υποδοχέα των εκάστοτε μετασχηματισμών [κοινωνικο – οικονομικών και κατ' επέκταση χωρικών], προσφέρεται για τη διερεύνηση, αρχικά, του μηχανισμού με τον οποίο μια μικρότερη χωρική ενότητα αλληλεπιδρά με την ευρύτερη στην οποία ανήκει, και εν συνεχεία, του τρόπου με τον οποίο οι εκάστοτε μετασχηματισμοί επηρεάζουν καθημερινές πρακτικές.

Στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη περίπτωσης λειτούργησε τόσο ως πεδίο διερεύνησης των αρχικών [ατομικών και συνολικών] προβληματισμών, όσο και ως αφορμή δημιουργίας νέων ερωτημάτων.

Σε ότι αφορά τις **«όψεις πολυχρωμίας»**, που οργανώνονται στη βάση της κοινής θεματικής της εργασίας, παρουσιάζονται συνοπτικά ακολούθως, ώστε να γίνει κατανοητή η αφηγηματική πορεία της συνολικής διερεύνησης, εντοπίζοντας παράλληλα τις διαφοροποιήσεις των επιμέρους προβληματισμών:

01. Κοινωνικοί – χωρικοί μετασχηματισμοί _ Εντοπίζοντας την πολυχρωμία στην πολυμορφία...

Ο χώρος, μέσα στο χρόνο, με κοινή αναφορά τον άνθρωπο είναι η αφετηρία για αυτή την εργασία, η οποία αφορά τη διερεύνηση της αλληλεπίδρασης των μετασχηματισμών του χώρου και της κοινωνικής του σύνθεσης. Με αφορμή τη μελέτη περίπτωσης, επιδιώκεται η κατανόηση του μηχανισμού με τον οποίο παράχθηκε η πολυχρωμία και ο προσδιορισμός του τρόπου με τον οποίο εκφράζεται στον “πολύμορφο” πολεοδομικό χώρο, στα πλαίσια του γενικού ερωτήματος: είναι ο χώρος που κατοικούμε “τόπος” μας; Στον αντίποδα των διαφοροποιήσεων που συνεπάγεται η πολυχρωμία, επιδιώκεται ο εντοπισμός πεδίων συνυπάρξεων με το όραμα ουσιαστικών αλληλεπιδράσεων, ως μέσο για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

02. Καλειδοσκοπικές ερμηνείες κοινωνικής γεωγραφίας

Σε μια προσπάθεια συγκριτικής διερεύνησης μεταξύ κυρίαρχου λόγου και πραγματικότητας, αποκρυσταλλώνονται οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των «κοινωνικών ομάδων» και «χώρου» σκιαγραφώντας τις πολύχρωμες όψεις της κοινωνικής αστικής γεωγραφίας στην Κυψέλη. Η ερμηνεία των κοινωνικό-χωρικών διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται στην περιοχή μελέτης αφενός αναδεικνύει τον πολύχρωμο χαρακτήρα της σύγχρονης εποχής, αφετέρου αποτελεί έναυσμα για περαιτέρω προβληματισμό σε σχέση με τις μελλοντικές αποχρώσεις των μετασχηματισμών.

03. Πολυχρωμία και δημόσιος χώρος ως πεδίο συγκρούσεων

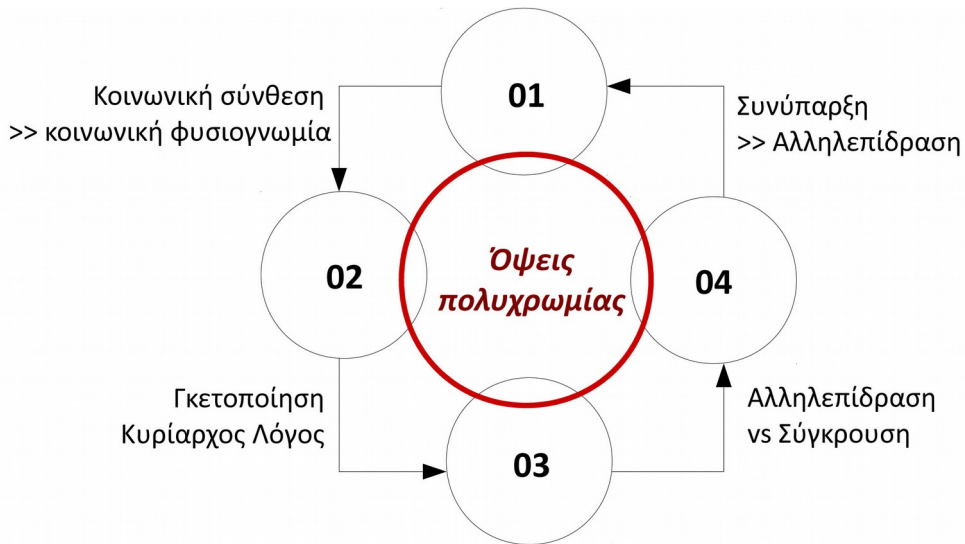
Ορίζοντας την πολυχρωμία ως την πολυποίκιλη και πολυεπίπεδη σύνθεση της κοινωνικής συνύπαρξης στην περιοχή της Κυψέλης, αναζητάται η σύγκρουση στο δημόσιο χώρο [υπό την έννοια της οποιασδήποτε ανθρώπινης συμπεριφοράς σε κοινωνική αλληλεπίδραση κατέναντι εμπλεκόμενων μερών, που λαμβάνει διάφορες μορφές εκδήλωσης, κυμαινόμενες από τις πιο ήπιες, όπως μία περιορισμένη συμπλοκή, έως πιο εκτεταμένης εμβέλειας, όπως βία, εγκληματικότητα κ.λπ.], σε μια προσπάθεια σύγκρισης του κυρίαρχου λόγου με την πραγματικότητα, όπως αυτή συντίθεται μέσα από τα δευτερογενή στοιχεία και την επιτόπια έρευνα.

04. Η πολυχρωμία ως «πεδίο» διαμόρφωσης συλλογικής συνείδησης

Με αφετηρία τον κάτοικο και εστιάζοντας ειδικότερα στη σχέση του με τον [συν]κάτοικο, η πολυχρωμία της Κυψέλης, ερμηνεύεται ως συνύπαρξη διαφορετικών αποχρώσεων [αντιλήψεων, επιθυμιών, οπτικών...], με στόχο τον εντοπισμό [αρχικά] και την ανάδειξη [εν συνεχεία], των ενδεχόμενων, μεταξύ τους, αλληλεπιδράσεων, ως “κοινωνικού χώρου” που καλείται να ενεργοποιηθεί/αξιοποιηθεί δημιουργικά, στα πλαίσια της συμμετοχή του κατοίκου στο σχεδιασμό. Επιχειρείται κατ’ αυτόν τον τρόπο η κατανόηση της πολλαπλότητας και της ποικιλόμορφης ανάμειξης επιρροών, απόψεων, ομάδων και κωδίκων, που απομακρύνεται από κάθε τάση επιβολής μιας καθολικής αφήγησης της αστικής πραγματικότητας και των μετασχηματισμών της, έτσι ώστε η ίδια η πολυχρωμία, ως συνθήκη κατοίκησης, [μέσω της αλληλεπίδρασης], να αποτελέσει έδαφος πρόσφορο για την ανάπτυξη συλλογικών πρακτικών.

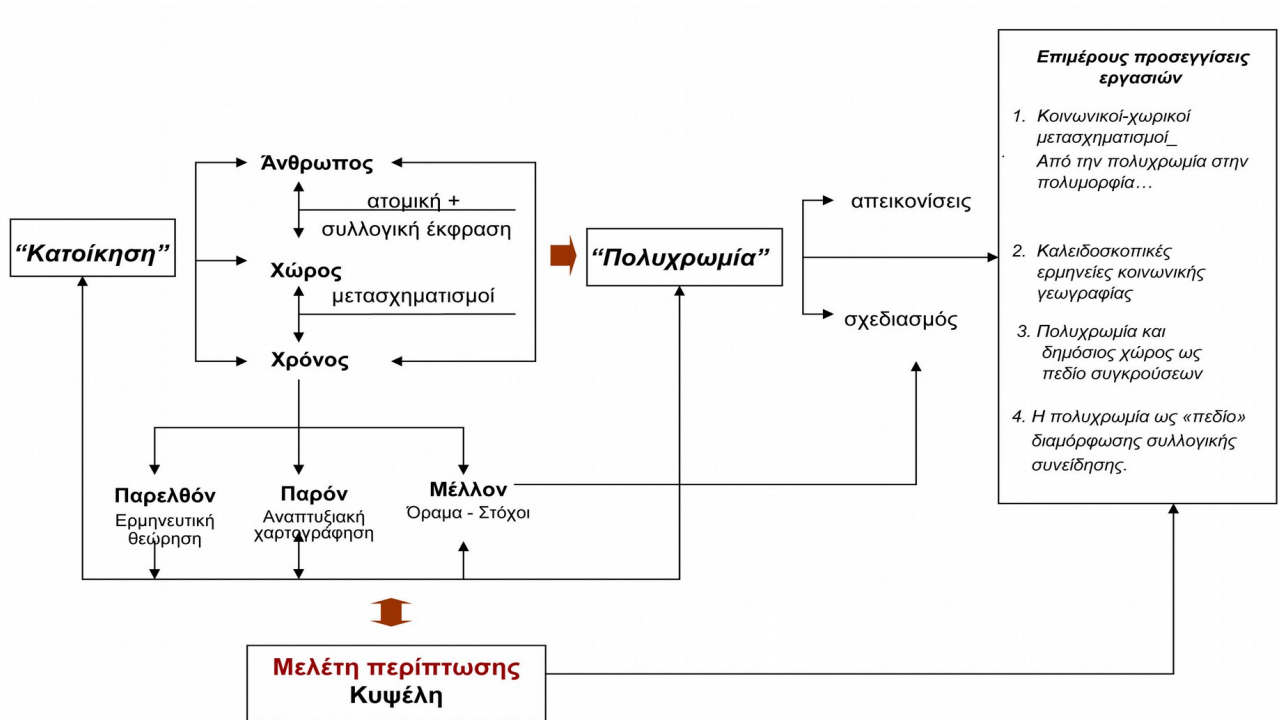
Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, γίνεται κατανοητό, ότι, η εργασία 01 επιχειρεί μια πιο συνολική, θεματολογικά, διερεύνηση του ζητήματος, ενώ οι υπόλοιπες συγκροτούν πιο εστιασμένες προσεγγίσεις. Με αυτό το δεδομένο, δικαιολογείται η σειρά με την οποία επιλέγεται να παρουσιαστούν οι εργασίες [01-04]¹, έτσι ώστε, από το γενικό να οδηγηθεί κανείς στο ειδικό. Εν προκειμένω, το “ειδικό” αφορά τον άνθρωπο ως κάτοικο και τη μοναδιαία κοινωνική σχέση, που εκ των πραγμάτων εντάσσονται σε ένα συνολικότερο πλαίσιο συνθηκών από το οποίο δε μπορούν να διαχωριστούν. Συνεπώς, η τελευταία εργασία συνδέεται άμεσα με την πρώτη, αναδεικνύοντας την κυκλική πορεία του συλλογισμού, όπως φαίνεται στο ακόλουθο σχεδιάγραμμα.

¹ Ακολούθως ο συμβολισμός [*01], [*02] κ.τ.λ., αποτελεί αναφορά ή παραπομπή στην αντίστοιχη εργασία.

Η κυκλική πορεία του συλλογισμού των τεσσάρων εργασιών [πάνω].

Διαγραμματική απεικόνιση της κοινής τοποθέτησης, ως αφετηρίας των επιμέρους διερευνήσεων [κάτω].

Σε καθεμιά από τις προσεγγίσεις, που δεν είναι άλλο παρά «*όψεις πολυχρωμίας*», οι επιμέρους έννοιες της κοινής τοποθέτησης, ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της αντίστοιχης υποκειμενικής θεώρησης, διαμορφώνοντας το εκάστοτε ιδιαίτερο εννοιολογικό πλαίσιο.

Η σημασία του χρόνου αποτελεί ένα επιπλέον στοιχείο διαφοροποίησης, όπως επίσης και η έμφαση που δίδεται σε *χρονικά στιγμιότυπα*. Ωστόσο, σε μια προσπάθεια κοινής χρονικής οριοθέτησης, σε ένα πρώτο επίπεδο, η διερεύνηση εστιάζει στις περιόδους ανασύστασης της κοινωνικής σύνθεσης και σημαντικών μεταβολών του οικιστικού ιστού, που συνοψίζονται στον πίνακα που ακολουθεί, συσχετίζοντας χρονικές αναφορές που αφορούν συνολικότερα τον Ελλαδικό χώρο, με τις αντίστοιχες επιδράσεις στον πολεοδομικό ιστό των Αθηνών και ειδικότερα της Κυψέλης.

